

Les 5 De eerste multinational ter wereld.

Opkomst en ondergang van de VOC

GATENTEKST VERSIE 1

Ontstaan

In het voorjaar van 1594 staken _____ Amsterdamse kooplieden de koppen bij elkaar. _____ wilden proberen het Portugese monopolie op _____ handel in Aziatische specerijen te doorbreken, _____ ook zelf veel geld in deze _____ te gaan verdienen. Men stichtte een _____, een gelegenheidsonderneming, opgericht voor slechts één _____. Maar al spoedig volgden compagnieën (ook _____ kamers genoemd) in Amsterdam, Rotterdam, Hoorn, _____, Middelburg, Veere en Delftshaven. De reizen _____ zo'n succes, dat Nederlandse kooplieden _____ op leven en dood gingen beconcurreren. _____ was noodzakelijk. Onder druk van politieke _____ kwamen de partijen tot elkaar, en _____ plaatselijke compagnieën smolten samen tot één _____ Oost-Indische Compagnie, de VOC.

Deze VOC _____ het monopolie over alle Nederlandse handel _____ scheepvaart op Azië. Daarnaast kreeg ze _____ het recht om oorlog te voeren, _____ te sluiten met Aziatische vorsten, fort en _____ handelshuizen te bouwen, soldaten te legeren _____ bestuurders aan te stellen. Heel bijzondere _____ voor een particulier bedrijf. De VOC _____ uit tot een gigantisch handels- en _____ met zes kamers in de republiek _____ een kleine dertig vestigingen in Azië, _____ dan honderd schepen en duizenden werknemers.

Schepen en bemanning

Omdat de VOC haar _____ met eigen schepen vervoerde moest men _____ schepen aankopen of zelf bouwen. Gedurende _____ twee eeuwen van haar bestaan bouwde _____ VOC bijna 1500 schepen. De noodzakelijke _____ werden bijna allemaal uit het buitenland _____. Voor de bouw en het onderhoud _____ haar enorme vloot beschikte de VOC _____ uitgestrekte werven, met pakhuizen en werkplaatsen.

_____ de schepen van de VOC zijn _____ totaal ruim 1 miljoen mensen naar _____ gevaren. Er gingen gemiddeld 200 man _____ boord. De kleinste groep vormden de _____. Het waren hoge VOC-ambtenaren die _____ de VOC in Azië gingen werken _____ ook kolonisten die toestemming hadden om _____ in Zuid Afrika of op Java te _____. De VOC hoopte op deze manier _____ name de voedselproductie op Kaap de _____ Hoop te stimuleren. Een vijfde tot _____ derde van de opvarenden bestond uit _____ die waren ingehuurd om de Aziatische _____ van de VOC te bewaken. De _____ groep opvarenden vormden natuurlijk de zeelieden. _____ 10% van de bemanning overleefde _____ reis niet (vanwege ziektes, piraten en _____ gevaren) en van het VOC-personeel _____ slechts een op de drie uit _____ terug.

De lading

De lading die _____ VOC- schepen uit Europa naar Azië _____, bestond uit zilver en goud, allerhande _____ en gereedschappen en bouwmaterialen voor het _____ - bedrijf in Azië. Van Azië naar _____ werden meer dan honderd verschillende Aziatische _____ vervoerd, vooral specerijen als kaneel en _____. Aan de Perzische Golf ruilde de _____ specerijen tegen zout, in Zanzibar zout _____ kruidnagel, in China goud tegen gedroogde _____ en zijde, zijde tegen koper in _____, koper tegen specerijen op de Zuidoost-_____ eilanden. Aan het eind van de _____ eeuw vulden ook Indiase textielproducten de _____, en in de achttiende eeuw kwamen _____ thee en koffie

bij. In die _____ werden dit namelijk Europese volksdranken; de _____ en koffiehuizen schoten als paddenstoelen uit _____ grond. Omdat de Arabische koffie te _____ was, stichtte de VOC koffieplantages op _____ en dwong de lokale bevolking de _____ aan de compagnie af te staan. _____ Azië dreef de compagnie ook een _____ handel in opium.

De route naar Azië

De afstand naar Azië bedroeg 13. _____ mijl en de reis duurde gemiddeld _____ maand. De VOC- _____ voeren via het Kanaal of, als _____ met Engeland in oorlog was, achter _____ langs naar Zuid Afrika. Kaap de _____ Hoop was het officiële tussenstation. De _____ had deze post in het midden _____ de zeventiende eeuw gebouwd, omdat de _____ vanuit Nederland niet voldoende verse groenten, _____ en water konden meenemen voor de _____ reis. Er verrees een fort. De _____ maakte met de lokale bevolking dwingende _____ over de levering van vee en _____ tuinen aan voor groente- en fruitteelt. _____ de loop van de tijd vestigden _____ meer kolonisten zich hier als boeren _____ middenstanders. Zo verrees in de achttiende _____ een volwaardige stad, tegenwoordig Kaapstad geheten.

_____ Kaap de Goede Hoop ging de _____ verder in noord-noordoostelijke richting naar Java. _____ dit lange traject waren zaken als _____ en afstand moeilijk te berekenen. De _____ moesten hun ervaring laten spreken, maar _____ ook uitvoerige instructies, kaarten en instrumenten _____. De kaarten waren afkomstig uit de _____ kaartenmakerij. De goederen voor de terugreis _____ de VOC in pakhuizen in Batavia _____ op eilandjes voor de kust. De _____ zeilden in groepsverband terug naar de _____. Vanuit Nederland voeren VOC -schepen en _____ oorlogsschepen de vloot tegemoet om de _____ -Indiëvaarders op het laatste stuk naar _____ veilige haven te begeleiden en te _____ – geen overbodige luxe, want kapen was _____ die dagen gewoon toegestaan.

Ondergang

In _____ zeventiende en achttiende eeuw was de _____ het grootste handels- en scheepvaartbedrijf ter _____. Maar aan het eind van de _____ eeuw ging de multinational failliet. Daarvoor _____ een aantal redenen aan te wijzen. _____ leiding was niet berekend op de _____ die het immense bedrijf aan hen _____. De oorlogen met Engeland kostten handenvol _____. De leveranciers in Azië kregen in _____ gaten hoe kostbaar hun producten waren _____ verhoogden de prijzen. In Europa waren _____ kapers op de kust: andere Europese _____ werden concurrenten. Dat alles tezamen was _____ dan het bedrijf aankon.

Eind 1799 _____ het mammoetbedrijf genationaliseerd. De Nederlandse staat _____ de schulden maar ook alle bezittingen _____. In 1803 werden de laatste werknemers _____, alle werven ontmanteld en voor zover _____ aan de marine overgedaan.

Koloniaal rijk

_____ die tijd was de Nederlandse staat _____ van bijvoorbeeld de gebieden van het _____ Indonesië. Die gebieden heetten sindsdien, tot _____ de onafhankelijkheid, Nederlands-Indië. Nederland werd _____ officieel een koloniaal rijk en bleef _____ tot na de Tweede Wereldoorlog. In _____ twintigste eeuw met z'n twee wereldoorlogen _____ het Europese politiek evenwicht ineen, terwijl _____ de koloniën juist een nieuw nationaal _____ opkwam. Dit leidde na 1945 tot _____ versnelde dekolonisatie: in dertig jaar tijd _____ wereldwijd bijna alle koloniën onafhankelijk.

VOC-mentaliteit

In 2006 introduceerde de toenmalige Nederlandse _____ -president het begrip 'VOC-mentaliteit' in _____ debat over de economie: 'Laten wij _____ zijn! Laten we zeggen: Nederland kan _____ weer! Die VOC-mentaliteit, over grenzen _____ kijken, dynamiek! Toch?' De VOC werd _____ hem

kennelijk gezien als een bedrijf _____ handelsgeest en durf. Door anderen werd _____ echter ook geassocieerd met de gewelddadige _____ van het bedrijf: het waren rooftochten! _____ de kolonisatie door de Nederlanders is _____ in die tijd ontstaan. Schandelijk, als _____ het bekijkt door de bril van _____ twintigste-eeuw. Tja. Moet de VOC- _____ ons nu met trots of met _____ vervullen? Wie het weet mag het _____.

GATENTEKST VERSIE 2

Ontstaan

In het voorjaar van 1594 staken negen Amsterdamse kooplieden de koppen bij _____. Ze wilden proberen het Portugese monopolie op _____ handel in Aziatische specerijen te doorbreken, om _____ zelf veel geld in deze handel te _____ verdienen. Men stichtte een compagnie, een gelegenheidsonderneming, _____ voor slechts één reis. Maar al spoedig _____ compagnieën (ook wel kamers genoemd) in Amsterdam, _____, Hoorn, Enkhuizen, Middelburg, Veere en Delftshaven. De _____ werden zo'n succes, dat Nederlandse kooplieden _____ op leven en dood gingen beconcurreren. Samenwerking _____ noodzakelijk. Onder druk van politieke machthebbers kwamen _____ partijen tot elkaar, en de plaatselijke compagnieën _____ samen tot één Verenigde Oost-Indische Compagnie, de _____. Deze VOC kreeg het monopolie over alle _____ handel en scheepvaart op Azië. Daarnaast kreeg _____ ook het recht om oorlog te voeren, _____ te sluiten met Aziatische vorsten, forten en _____ te bouwen, soldaten te legeren en bestuurders _____ te stellen. Heel bijzondere privileges voor een _____ bedrijf. De VOC groeide uit tot een _____ handels- en scheepvaartbedrijf met zes kamers in _____ republiek en een kleine dertig vestigingen in _____, meer dan honderd schepen en duizenden werknemers.

Schepen en bemanning

Omdat de VOC haar handelsgoederen _____ eigen schepen vervoerde moest men de schepen _____ of zelf bouwen. Gedurende de twee eeuwen _____ haar bestaan bouwde de VOC bijna 1500 _____. De noodzakelijke bouwmaterialen werden bijna allemaal uit _____ buitenland aangevoerd. Voor de bouw en het _____ van haar enorme vloot beschikte de VOC _____ uitgestrekte werven, met pakhuizen en werkplaatsen.

Op _____ schepen van de VOC zijn in totaal _____ 1 miljoen mensen naar Azië gevaren. Er _____ gemiddeld 200 man aan boord. De kleinste _____ vormden de passagiers. Het waren hoge VOC - _____ die voor de VOC in Azië gingen _____ maar ook kolonisten die toestemming hadden om _____ in Zuid Afrika of op Java te vestigen. _____ VOC hoopte op deze manier met name _____ voedselproductie op Kaap de Goede Hoop te _____. Een vijfde tot een derde van de _____ bestond uit soldaten die waren ingehuurd om _____ Aziatische vestigingen van de VOC te bewaken. _____ grootste groep opvarenden vormden natuurlijk de zeelieden. _____ 10% van de bemanning overleefde de _____ niet (vanwege ziektes, piraten en andere gevaren) _____ van het VOC-personeel keerde slechts een _____ de drie uit Azië terug.

De lading

_____ lading die de VOC- schepen uit Europa _____ Azië brachten, bestond uit zilver en goud, _____ koopwaar en gereedschappen en bouwmaterialen voor het _____ - bedrijf in Azië. Van Azië naar Europa _____ meer dan honderd verschillende Aziatische goederen vervoerd, _____ specerijen als kaneel en peper. Aan de _____ Golf ruilde de VOC specerijen tegen zout, _____ Zanzibar zout tegen kruidnagel, in China goud _____ gedroogde theebladeren en zijde, zijde tegen koper _____ Japan, koper tegen specerijen op de Zuidoost- _____ eilanden. Aan het eind van de zeventiende _____ vulden

ook Indiase textielproducten de schepen, en _____ de achttiende eeuw kwamen daar thee en _____ bij. In die tijd werden dit namelijk _____ volksdranken; de thee- en koffiehuisen schoten als _____ uit de grond. Omdat de Arabische koffie _____ duur was, stichtte de VOC koffieplantages op _____ en dwong de lokale bevolking de oogst _____ de compagnie af te staan. Binnen Azië _____ de compagnie ook een winstgevende handel in _____.

De route naar Azië

De afstand naar _____ bedroeg 13.400 mijl en de reis _____ gemiddeld zeveneneenhalve maand. De _____-schepen voeren via het Kanaal of, als _____ met Engeland in oorlog was, achter Schotland _____ naar Zuid Afrika. Kaap de Goede Hoop _____ het officiële tussenstation. De VOC had deze _____ in het midden van de zeventiende eeuw _____, omdat de schepen vanuit Nederland niet voldoende _____ groenten, vlees en water konden meenemen voor _____ maandenlange reis. Er verrees een fort. De _____ maakte met de lokale bevolking dwingende afspraken _____ de levering van vee en legde tuinen _____ voor groente- en fruitteelt. In de loop _____ de tijd vestigden steeds meer kolonisten zich _____ als boeren en middenstanders. Zo verrees in _____ achttiende eeuw een volwaardige stad, tegenwoordig Kaapstad _____.

Van Kaap de Goede Hoop ging de _____ verder in noord-noordoostelijke richting naar Java. Voor _____ lange traject waren zaken als route en _____ moeilijk te berekenen. De schippers moesten hun _____ laten spreken, maar kregen ook uitvoerige instructies, _____ en instrumenten mee. De kaarten waren afkomstig _____ de eigen kaartenmakerij. De goederen voor de _____ verzamelde de VOC in pakhuizen in Batavia _____ op eilandjes voor de kust. De schepen _____ in groepsverband terug naar de Republiek. Vanuit _____ voeren VOC -schepen en enkele oorlogsschepen de _____ tegemoet om de Oost-Indiëvaarders op het _____ stuk naar de veilige haven te begeleiden _____ te beschermen – geen overbodige luxe, want kapen _____ in die dagen gewoon toegestaan.

Ondergang

In _____ zeventiende en achttiende eeuw was de VOC _____ grootste handels- en scheepvaartbedrijf ter wereld. Maar _____ het eind van de achttiende eeuw ging _____ multinational failliet. Daarvoor zijn een aantal redenen _____ te wijzen. De leiding was niet berekend _____ de eisen die het immense bedrijf aan _____ stelde. De oorlogen met Engeland kostten handenvol _____. De leveranciers in Azië kregen in de _____ hoe kostbaar hun producten waren en verhoogden _____ prijzen. In Europa waren er kapers op _____ kust: andere Europese landen werden concurrenten. Dat _____ tezamen was meer dan het bedrijf aankon.

_____ 1799 werd het mammoetbedrijf genationaliseerd. De Nederlandse _____ nam de schulden maar ook alle bezittingen _____. In 1803 werden de laatste werknemers ontslagen, _____ werven ontmanteld en voor zover mogelijk aan _____ marine overgedaan.

Koloniaal rijk

Vanaf die tijd _____ de Nederlandse staat eigenaar van bijvoorbeeld de _____ van het huidige Indonesië. Die gebieden heetten _____, tot aan de onafhankelijkheid, Nederlands-Indië. Nederland _____ daarmee officieel een koloniaal rijk en bleef _____ tot na de Tweede Wereldoorlog.

In de _____ eeuw met z'n twee wereldoorlogen stortte het _____ politiek evenwicht ineen, terwijl in de koloniën _____ een nieuw nationaal bewustzijn opkwam. Dit leidde _____ 1945 tot een versnelde dekolonisatie: in dertig _____ tijd werden wereldwijd bijna alle koloniën onafhankelijk.

VOC-mentaliteit

In 2006 introduceerde de toenmalige Nederlandse _____-president het begrip 'VOC-mentaliteit' in een _____ over de economie: 'Laten wij optimistisch zijn! _____ we zeggen: Nederland kan het weer! Die

_____ -mentaliteit, over grenzen heen kijken, dynamiek! Toch?' _____ VOC werd door hem kennelijk gezien als _____ bedrijf met handelsgeest en durf. Door anderen _____ het echter ook geassocieerd met de gewelddadige _____ van het bedrijf: het waren rooftochten! En _____ kolonisatie door de Nederlanders is immers in _____ tijd ontstaan. Schandelijk, als je het bekijkt _____ de bril van een twintigste-eeuwer. Tja. _____ de VOC-tijd ons nu met trots _____ met schaamte vervullen? Wie het weet mag _____ zeggen.